

מערכי שיעור בנושא אחים

שיעור מס' 1:

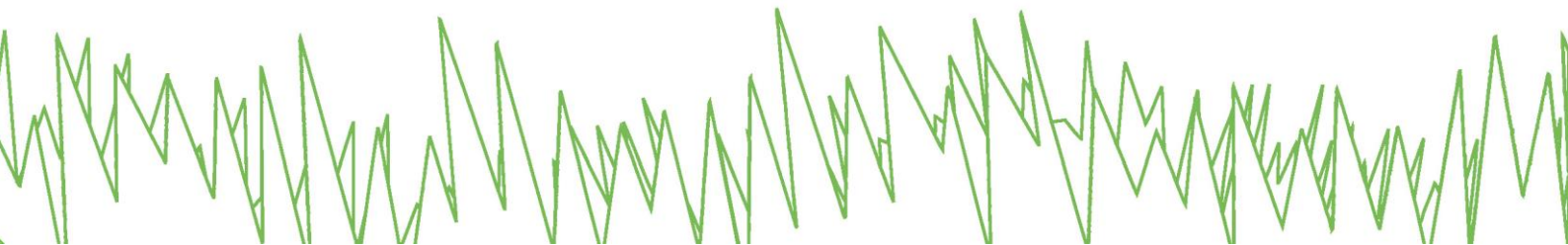
1. קריאת השיר "למה נותנים רק לו?" של חגית בן זימן

למה נותנים רק לו? חגית בנזימן

לי וגם ליונתן	ואני ויונתן
נולד פתאום עוד אח קטן.	קצת חשבנו בענין:
כל היום יונק חלב,	הוא הרי כל כך קטן,
מלכלך את חתוליו,	וישן לו כל הזמן.
ורוצה זה הטפסון	כשהביאו לו דבון
יום ולילה רק לישון.	הוא גם אז המשיך לישון.
אנשים באים, המון,	כשנתנו לו חליפה
מסתכלים בו, בפצפון,	לא הביט אם היא יפה
ונותנים לזה האח	הוא אפילו לא ידע
מתנות רבות כל כך.	להגיד תודה.

למה הם נותנים רק לו?

למה לו ולנו לא?

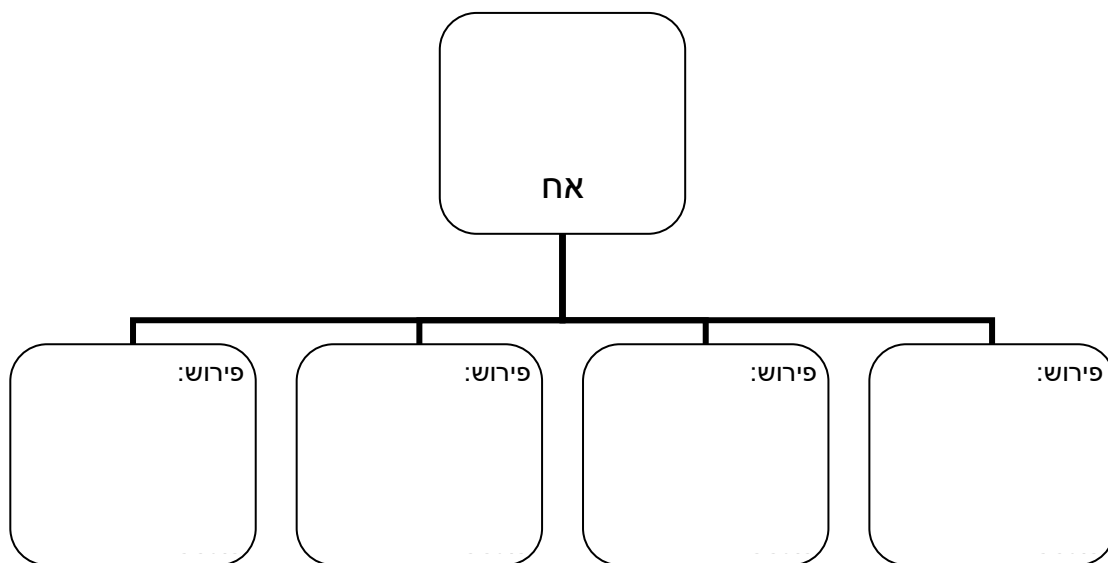

שאלות:

1. כמה אחים יש לך?
 2. מה מיקומך במשפחה?
 3. האם את מסכימה עם הכותרת של השיר?
 4. האם יש אחווה בין אחיך?
 5. מה גורם לך?
- הבנות עונות על דף ומשתפות את המליאה כדי לפתוח דיון קצר בנושא האחים ולהיכנס לנושא.

2. כדי להבין את המושג אח בתנ"ך נקרא את הפס' הבאים ונכתוב את פירושם בתרשים:

1. "ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רועי ובין רועיך כי אנשים אחים אנחנו" (בראשית י"ג / ח')
2. "ותוסף ללדת את אחין את הבל..." (בראשית ד' / ב')
3. "צר לי עליך אחי יהונתן נעמת לי מאוד נפלאה אהבתך לי מאהבת נשים" (ש"ב א' / כ"ו)
4. "לא תשנא את אחיך בלבבך..." (ויקרא י"ט / י"ז)

3. נלמד שני סיפורים על אחים בתנ"ך וננסה להסיק מהם מסקנות.

סיפור ראשון: א. כאשר נקרא את הסיפור כל אחד ינסה להסתכל עליו מנקודת מבט של אחד משני האחים.

בראשית ד': (מקור חובה)

א. ואדם ידע את-חנה אשתו ונתהר ונתלד את-קין ותאמר קניתי איש את-ה'. **ב** ותסף ללדת את-אחיו את-הבל ויהי-הבל רעה צאן וקין היה עבד אדמה. **ג** ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה'. **ד** והבל הביא גם-הוא מבכורות צאנו ומחלבהן וישע ה' אל-הבל ואל-מנחתו. **ה** ואל-קין ואל-מנחתו לא ישעה ויסר לקין מאד ויפלו פניו. **ו** ויאמר ה' אל-קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך. **ז** הלא אם-תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רבץ ואלריך תשוקתו ואתה תמשל-בו. **ח** ויאמר קין אל-הבל אחיו ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל-הבל אחיו

ויהרגהו. ט ויאמר ה' אל-קין אי הבל אחיך ויאמר לא ידעתי השמר אחי אנכי. י ויאמר מה עשית קול דמי אחיך צעקים אלי מן-האדמה. יא ועתה ארור אתה מן-האדמה אשר פצתה את-פיה לקחת את-דמי אחיך מידך. יב כי תעבד את-האדמה לא-תספך תת-כחה לך נע ונד תהיה בארץ. יג ויאמר קין אל-ה' גדול עוני מנשא. יד הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתיר וקהיתי נע ונד בארץ וקהי כל-מצאי ויהרגני. טו ויאמר לו יהיה לכן כל-הרג קין שבועתים יקם וישם ה' לקין אות לבלתי הכות-אתו כל-מצאו. טז ויצא קין מלפני ה' וישב בארץ-נוד קדמת-עדן.

ב. לאחר הקריאה כל אחד יכתוב לעצמו שתי שאלות לאח שהוא בחר.

ג. נחליף את הדפים וכל אחד ינסה לענות על שאלה אחת.

ד. קריאת שאלות ותשובות ודיון.

אחת מהשאלות תהיה בודאי על מה רבו קין והבל שהרי הדבר אינו מפורש בכתוב.

לצורך כך מובא המקור הבא:

בראשית רבה כ"ב, טו: (מקור רשות)

ויאמר קין אל הבל אחיו ויהי בהיותם וגומר. על מה היו מדיינים? אמרו: בואו ונחלוק את העולם. אחד נטל את הקרקעות, ואחד נטל את המטלטלין. דין אמר: ארעא דאת קאים עליה דידי, ודין אמר: מה דאת לביש דידי. דין אמר חלוץ, ודין אמר פרח. מתוך כך ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו.

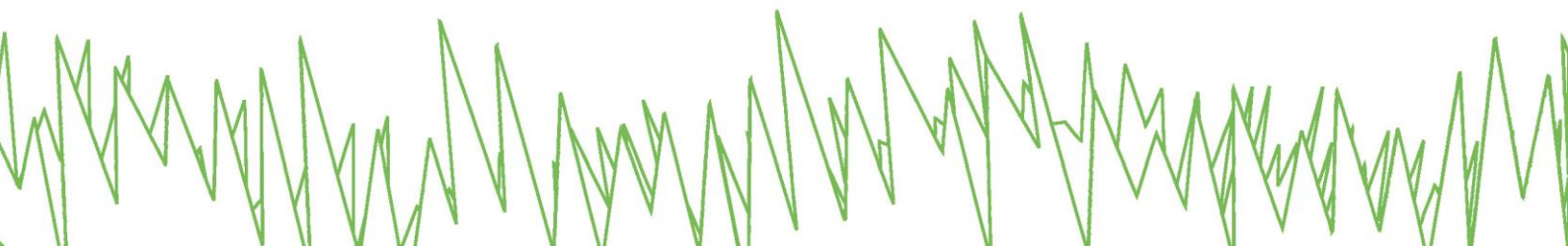
רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר: שניהם נטלו את הקרקעות, ושניהן נטלו את המטלטלין. ועל מה היו מדיינים? אלא זה אומר: בתחומי בית המקדש ייבנה, וזה אומר בתחומי בית המקדש ייבנה. שנאמר ויהי בהיותם בשדה, ואין שדה אלא בית המקדש. היך מד"א (מיכה ג'): ציון שדה תחרש. ומתוך כך ויקם קין אל הבל אחיו וגו'.

יהודה ב"ר אמי אמר: על חוה הראשונה היו מדיינים. א"ר איבו חוה הראשונה חזרה לעפרה. ועל מה היו מדיינים? א"ר הונא: תאומה יתירה נולדה עם הבל. זה אומר אני נטלה שאני בכור, וזה אומר אני נטלה שנולדה עמי. ומתוך כך ויקם קין.

חז"ל מביאים 3 סיבות למריבה. מהן? (רכוש, דת, אישה)

מדוע דווקא הסיבות הללו? (סיבות קלאסיות למריבות בין אנשים)

רשמי שלש מסקנות שיש לך מהלימוד לגבי השאלה מה גורם לאחוה או לחוסר אחווה בין אחים?

שיעור מס' 2:

בשיעור זה ננסה לבחון את היחסים בין יוסף ואחיו:

נקרא את הסיפור:

בראשית ל"ז, א-לו: סיפור יוסף ואחיו.

א וַיָּשָׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. **ב** אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב בֶּן-שִׁבְעָה עָשָׂרָה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת-אָחִיו בְּצָאֵן וְהוּא נָעַר אֶת-בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת-בְּנֵי זֵלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דִּבְתָּם רָעָה אֶל-אֲבִיהֶם. **ג** וְיִשְׂרָאֵל אָהַב אֶת-יוֹסֵף מִכָּל-בְּנָיו כִּי-בֶן-זִקְנִים הוּא לוֹ וַעֲשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פָּסִים. **ד** וַיֵּרָאוּ אָחִיו כִּי-אֶתוֹ אָהַב אֲבִיהֶם מִכָּל-אָחִיו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבֵּר לְשִׁלְם. **ה** וַיַּחֲלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגֵּד לְאָחִיו וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ. **ו** וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּ-נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי. **ז** וְהִנֵּה אֲנִי חֹלֵם מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֶלְמָתִי וְגַם-נִצְבָּה וְהִנֵּה תִסְבֶּינָה אֶלְמָתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוּוּ לְאֶלְמָתִי. **ח** וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם-מִשׁוֹל תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ עַל-חֲלַמְתּוֹ וְעַל-דִּבְרָיו. **ט** וַיַּחֲלֵם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיֹּסֶפֶר אֹתוֹ לְאָחִיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשָּׁמַשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי. **י** וַיֹּסֶפֶר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אָחִיו וַיַּגֵּד-בָּא אֲבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מִה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הֲבֹא נְבוֹא אֲנִי וְאִמִּי וְאֶחָיִךְ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה. **יא** וַיִּקְנֹאוּ-בּוֹ אָחִיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת-הַדָּבָר. **יב** וַיֵּלְכוּ אָחִיו לְרַעוּת אֶת-צֹאֵן אֲבִיהֶם בְּשָׂכָם. **יג** וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא אֶחָיִךְ רָעִים בְּשָׂכָם לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּנִי. **יד** וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ-נָא רֹאֵה אֶת-שְׁלוֹם אֶחָיִךְ וְאֶת-שְׁלוֹם הַצֹּאֵן וְהַשִּׁבְנִי דָּבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מַעֲמֵק חֲבֵרוֹן וַיָּבֵא שָׂכְמָה. **טו** וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה-תִּבְקֹשׁ. **טז** וַיֹּאמֶר אֶת-אֲחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ הַגִּידָה-נָא לִי אִיפֹה הֵם רָעִים. **יז** וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים גְּלָהָה דִּתִּינָה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחֵר אָחִיו וַיִּמְצָאם בְּדֹתָן. **יח** וַיֵּרָאוּ אֹתוֹ מֵרָחֹק וּבְטָרֵם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַפְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ. **יט** וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו הִנֵּה בָעַל הַחֲלָמוֹת הִלְזָה בָּא. **כ** וַעֲתָה לֹכֵנוּ וְנִהְרָגְנוּ וְנִשְׁלָכְהוּ בְּאַחַד הַבְּרוֹת וְאִמָּרְנוּ חֲתִיָּה רָעָה אֶכְלָתָהּ וְנִקְרָאָה מֵהַיָּהוּ חֲלַמְתִּיו. **כא** וַיִּשְׁמַע רָאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נָפְנוּ נַפְשׁ. **כב** וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם רָאוּבֵן אֵל-תִּשְׁכַּחוּ-דָּם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר וַיֵּד אֶל-תִּשְׁלַחוּ-בּוֹ לְמַעַן הִצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבוֹ אֶל-אָבִיו. **כג** וַיְהִי כַּאֲשֶׁר-בָּא יוֹסֵף אֶל-אָחִיו וַיִּפְשִׁטוּ אֶת-יוֹסֵף אֶת-כְּתֹנֶתוֹ אֶת-כְּתֹנֶת הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו. **כד** וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלָכְהוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר רָק אֵין בּוֹ מַיִם. **כה** וַיִּשְׁבּוּ לְאֶכְל-לֶחֶם וַיֵּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיֵּרָאוּ וְהִנֵּה אֶרֶץ מִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה מִגְּלָעַד וּגְמִלִיָּהֶם נִשְׂאִים נִכְאֹת וְצָרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִם. **כו** וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל-אָחִיו מִה-בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶת-אָחִינוּ וְכִסִּינוּ אֶת-דָּמּוֹ. **כז** לֹכֵנוּ וְנִמְכְּרֵנוּ לִישְׁמַעְאֵלִים וַיִּדְנוּ אֶל-תְּהִי-בּוֹ כִּי-אָחִינוּ בְּשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמַעוּ אָחִיו. **כח** וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מִדִּינִים סֹחְרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת-יוֹסֵף מִן-הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת-יוֹסֵף לִישְׁמַעְאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת-יוֹסֵף מִצְרַיִם. **כט** וַיָּשָׁב רָאוּבֵן אֶל-הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין-יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת-בְּגָדָיו. **ל** וַיָּשָׁב אֶל-אָחִיו וַיֹּאמֶר הִילָד אֵינָנוּ וְאֲנִי אָנֹכִי-בָּא. **לא** וַיִּקְחוּ אֶת-כְּתֹנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחָטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת-הַכְּתֹנֶת בַּדָּם. **לב** וַיִּשְׁלַחוּ אֶת-כְּתֹנֶת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל-אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מָצָאנוּ הַכֹּר-נָא הַכְּתֹנֶת בִּנְךָ הוּא אִם-לֹא. **לג** וַיִּכְרָה וַיֹּאמֶר כְּתֹנֶת בְּנִי חֲתִיָּה רָעָה אֶכְלָתָהּ טָרֶף טָרֶף יוֹסֵף. **לד** וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שִׁמְלָתוֹ וַיֵּשֶׁם שָׂק בְּמַתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל-בְּנֵי יָמִים רַבִּים. **לה** וַיִּקְמוּ כָל-בְּנָיו וְכָל-בָּתְּנֵי לִנְחָמוֹ וַיִּמָּאֵן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אֶרֶד אֶל-בְּנֵי אָבִי שְׂאֵלָה וַיַּבֵּךְ אֹתוֹ אָבִיו. **לו** וְהַמְדִּינִים מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם לְפוֹטִיפָר סָרִיס פְּרָעָה שֶׁר הַטְּבָחִים.

קרא שוב עד פס' י"א וסמן לעצמך רק את המשפטים בהם מדובר על היחס (הרגשות) של האחים ליוסף (מסומן) – מהי מסקנתך? למה זה מוביל בהמשך?
מהן הסיבות לקנאה ולשנאה כל כך תהומית? התלמידים עונים על פי הפסוקים.

קרא את המקור הבא:

שבת י"ב (מקור רשות)

ואמר רבא בר מחס'א אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים.

מהי תשובתם של חז"ל? האם את מסכימה עם תשובה זו? האם יש לך דוגמאות לכך?

הקף בעיגול את המילה אח בכל הפרק. מה מסקנתך?

(הם תמיד אחים ביניהם אך לא קוראים לו אחינו, יש הבדל בין ראובן המתייחס אליו יותר כבן בהיותו הבכור לבין יהודה המזכיר בדבריו פעמיים את המילה אח)

(עיין במאמר של ישראל רוזנסון "אחים ואחווה חשיבותן של מילים בספר בראשית")

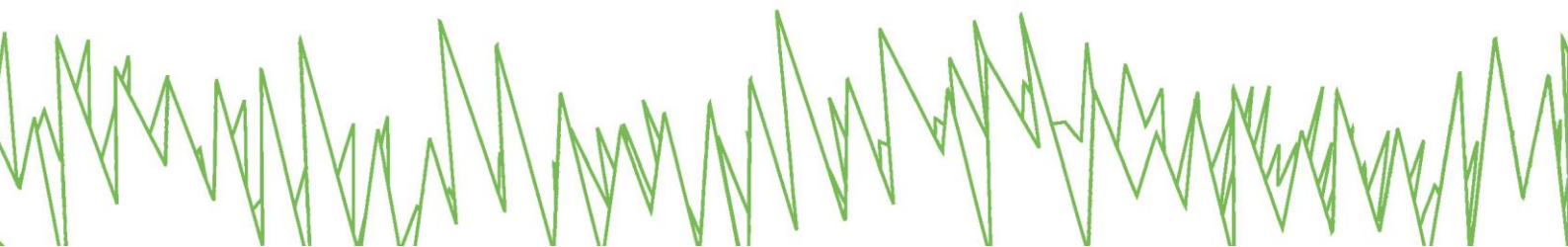
מתוך "שמעתין תשמ"ו גליון 85 – 86 עמ' 7 – 14).

כתבי את אחד המכתבים שכנראה לא נכתבו מעולם:

יוסף לאביו, לכל אחיו, לאחד מאחיו.

קריאת המכתבים ודיון.

לסיכום: קראי את השיר "יוסף" של נורית זרחי וחשבי האם עמדתה של הדוברת בשיר דומה למה שעלה במכתבך?

שיעור מס' 3 :

למה אתן מצפות כאשר מדובר על יחסים בין אחים?
אחוה, שיתוף פעולה, מסירות, עזרה וכו'

אלו יחסים שררו בין האחים שפגשנו עד עכשיו?
קנאה, שנאה, חוסר תקשורת, כעס, רצון לרצח, ורצח ממש.

הדבר ממשיך לאורך ספר בראשית. היכן עוד פגשנו ביחסים לא טובים בין אחים?
יצחק וישמעאל, יעקב ועשיו, רחל ולאה.

קרא את המקור הבא :

אוצר המדרשים (אייזנשטיין) אהרן עמוד 12 (מקור חובה)

[דבר אחר] זה הוא שאמר הכתוב הנה מה טוב וגו' וכן אתה מוצא שלא היו מעולם אחים מחבבין זה לזה כמשה ואהרן שנאמר אלה תולדות אהרן ומשה וגו'... מלמד שרובן של אחים שונאים זה את זה, קין שונא את הבל שנאמר ויקם קין על הבל אחיו ויהרגו, וישמעאל שונא ליצחק שנאמר ותרא שרה את בן הגר המצרית מצחק וגו', ועשו שונא ליעקב שנאמר ויאמר עשו בלבו יקרבו וגו'. וכן אבימלך הרג אחיו שנאמר ויבא בית אביו אפרתה ויהרג את אחיו (שופטים ט' ה'), וכן יהורם הרג אחיו שנאמר ויקם יהורם וגו' ויהרג את כל אחיו בחרב (דהי"ב =דברי הימים ב' = כ"א ד'). [מלמד שאחים שונאים] זה לזה אבל משה ואהרן מחבבין זה לזה ואוהבין זה לזה ושניהם גדולים ושניהם שוים ממה שקרינו בענין ואלה תולדות אהרן ומשה.

מקור זה קורא לחשיבה שכן מצד אחד באמת רוב תיאורי האחים בספר בראשית מצביעים על יחסים לא טובים, אבל מצד שני אנו רוצים להאמין שאפשר גם אחרת...

האם גם לפי דעתך "רובן של אחים שונאים זה את זה"?

היכן מצאנו שמשה ואהרן אוהבים זה לזה?

לאחר תשובות הבנות יובא המקור הבא: (חלק ממקור רשות מובא מעבר לנצרך עפ"י הבחירה)

היה שמח זה בגדולתו של זה וזה בגדולתו של זה, ומניין שהיה אהרן שמח בגדולת משה שנאמר (שם / שמות ד') וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו, תני רבי שמעון בן יוחאי לב ששמח בגדולת משה אחיו, ילבש אורים ותומים, הה"ד (שמות כח) ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התומים והיו על לב אהרן, ומניין שהיה משה שמח בגדולת אהרן שנאמר (תהלים קלג) כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן, אמר רבי אחא וכי שני זקנים היו לאהרן

דכתיב על הזקן זקן אהרן, אלא כיון שהיה רואה משה שמן המשחה יורד על זקנו של אהרן היה דומה עליו כאילו יורד על זקנו של משה והיה שמח לכך נאמר על הזקן זקן אהרן.

(כן ניתן להוסיף את מרים שדואגת למשה בזמן הצלתו בתיבה.)

איך היית קוראת ליחס זה בין האחים? האם את יכולה להביא לכך דוגמאות מחיי היומיום שלנו?

האם יש תיקון כלשהוא ליחסים בין אחים כבר בספר בראשית או שהוא מגיע רק בספר שמות אצל משה ואהרן כפי שראינו במקור הנ"ל?

תיקון מסוים ניתן לראות בכך שיעקוב שוב מעדיף שבט אחד על משנהו בסיכול הידיים, ואולם כאן איננו שומעים על מריבות ושנאה, אלא זה עובר בשלום ובשיתוף פעולה בין מנשה ואפרים בהמשך דרכם.

אבל התיקון המשמעותי יותר לעניינינו הוא תיקון חטא מכירת יוסף ע"י התנהגות יוסף לאחיו אחרי שהוא מתגלה אליהם וכן ע"י התנהגות יהודה.

התנהגותו של יוסף:

הוא דואג לכל צרכיהם בגלות מצרים. ויאמר יוסף אל-אחיו ואל-בית אביו אעלה ואגידה לפרעה ואמרה אליו אחי ובית-אבי אשר בארץ-כנען באו אלי. **לב** והאנשים רעי צאן כי-אנשי מקנה היו וצאנם ובקרם וכל-אשר להם הביאו. **לג** והיה כי-יקרא להם פרעה ואמר מה-מעשיכם. **לד** ואמרתם אנשי מקנה היו עבדיך מנעורינו ועד-עתה גם-אנחנו גם-אבותינו בעבור תשבו בארץ גשן כי-תועבת מצרים כל-רעה צאן.

א. במעמד ההתגלות (בראשית מ"ה) יוסף מרגיע אותם:

ה ועתה אל-תעצבו ואל-יחר בעיניכם כי-מכרתם אתי הנה כי למחנה שלחני אלהים לפניכם. **ו** כי-זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד חמש שנים אשר אין-חריש וקציר. **ז** ושלחני אלהים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדלה. **ח** ועתה לא-אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל-ביתו ומשל בכל-ארץ מצרים

בעיקר יוסף בוכה, הם מדברים איתו אבל אינם בוכים.

טו וינשק לכל-אחיו ויבך עליהם ואחרי כן דברו אחיו אתו.

ב. יוסף דואג לכל מחסורם:

יז ויאמר פרעה אל-יוסף אמר אל-אחיד זאת עשו טענו את-בעירכם ולכו-באו ארצה כנען. **יח** ויקחו את-אביכם ואת-בתיכם ובאו אלי ואתנה לכם את-טוב ארץ מצרים ואכלו את-חלב הארץ. **יט** ואתה צויתתה זאת עשו קחו-לכם מארץ מצרים עגלות לטפכם ולנשיכם ונשאתם את-אביכם ובאתם. **כ** ועינכם אל-תחס על-כליכם כי-טוב כל-ארץ מצרים לכם הוא.

ג. לאחר מות יעקב שוב מפחדים: "מ"ט / ט"ו הוא שוב בוכה, ומרגיע אותם:

ויראו אחי-יוסף כי-מת אביהם ויאמרו לו ישטמנו יוסף והשב ונשיב לנו את כל-הרעה אשר גמלנו אתו. **טז** ויצויו אל-יוסף לאמר אביד צנה לפני מותו לאמר. **יז** כה-תאמרו ליוסף אנא שאל נא פשע אחיד וחטאתם כי-רעה גמלוך ועתה שאל נא לפשע עבדי אלהי אביד ויבן יוסף בדברים אלו. **יח** וילכו גם-אחיו ויפלו לפניו ויאמרו הננו לך לעבדים. **יט** ויאמר אלהם יוסף אל-תיראו כי התחת אלהים אני. **כ** ואתם חשבתם עלי רעה אלהים חשבה לטבה למען עשה כיום הנה להחית עם-רב. **כא** ועתה אל-תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת-טפכם וינחם אותם וידבר על-לבם.

התנהגות של יהודה:

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל-יִשְׂרָאֵל אָבִיו, שְׁלַחָה הַנֶּעֱר אִתִּי--וְנִקְוָמָה וְנִלְכָּה; וְנַחֲנִיָּה וְלֹא נָמוּת, גַּם-אֶנְחִנוּ גַם-אֶתָּה גַם-טַפְנוּ. **ט** אֲנֹכִי, אֶעֱרְבֶנּוּ--מִיָּדִי, תִּבְקָשׁנוּ: אִם-לֹא הִבִּיאֲתִיו אֵלֶיךָ וְהַצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ, וְחֲטֵאתִי לָךְ כָּל-הַיָּמִים

לג ועתה, ישב-נא עבדך תחת הנער--עבד, לאדני; והנער, יעל עם-אחיו. **לד** כי-איך אעלה אל-אבי, והנער איננו אתי: פן ארצה ברע, אשר ימצא את-אבי.

כיצד יש בהתנהגות זו תיקון להתנהגות האחים?

(האחריות לאח, חוסר ויתור עליו, מוכנות לסבול במקומו וכו')

האם יש בהתנהגות זו מעין תיקון גם לחטאו של קין, עליה למדנו במקור הראשון?

(לעומת "השומר אחי אנוכי?" "אנוכי אערבנו מידי תבקשנו", לעומת רצח האח יש מוכנות של יהודה להיות עבד במצרים במקום בנימין דבר שהוא מעין גזר דין של עבודה קשה ומוות באותם ימים)

לסיום קראי את המקור הבא המדבר על מסירות נפש של אח לאחיו תוך סיכון עצמי רב:

(הרחבה והעשרה)

"אני מבקש לסיים פרק זה דווקא במילותיו של נפתלי, המילים המסיימות את ספרו "עם כלביא":

"חמישים שנה נשאתי על גבי את עול האחריות שהטיל עלי אבי בטרם לכתו אל המוות בטרבלינקה.

הוא הפקיד בידי ילד צנום וחלוש, שהיה בן חמש ונראה כבן שלוש או אף פחות מזה. כשלוש שנים הייתי לילד זה, אחי הצעיר ישראל מאיר, או 'לולק' כפי שקראנו לו, אב ואם, שומר ומאבטח.

לעיתים קרובות חשתי את הייאוש תוקף ומטיל אותי אין אונים לחדלוני. הייתה זו כנראה צוואת אבי והשליחות שהטיל עלי, להביא את אחי למקום מבטחים ולהבטיח באמצעותו את המשכיותה של שושלת משפחתנו הרבנית, שהחזיקו אותי בחיים ונסכו בי את הביטחון להמשיך להיאבק על חיינו ולא להיכנע לגורל האיום שפקד את שאר בני משפחתנו.

ביום ראש חודש אדר ה- 21 בפברואר 1993 עמדתי עם אחי הצעיר ליד הכותל המערבי והתפללתי עימו תפילת מנחה. באותו מקום עמדתי עימו ארבעים ושמונה שנה לפני כן, כאשר הגענו לראשונה לירושלים.

בפעם ההיא הוא בזה אל מול אבני הכותל ולא הבין מה רואות עיניו. הפעם התפלל לקראת בחירתו הצפויה בעוד כשעתיים לכהונה הרמה ביותר של רב בישראל. אחי הצעיר, שיצא מערימת האפר של מחנות ההשמדה, זכה להכרה ולתהילה ונבחר באותו יום לכהן כרב ראשי של מדינת ישראל.

התבוננתי בו ממרחק קצר והרגשתי את הדמעות נקוות בעיני. בצאתי מרחבת הכותל חשתי הקלה עצומה, כשעול כבד ירד מעל כתפי וממצפוני. ידעתי שמשימה כמעט בלתי אפשרית הושלמה.

("אל תשלח ידך אל הנער" הרב ישראל מאיר לאו, עמ')

(כדאי לתת כמה דוגמאות מתוך הספר למצבים בהם סיכן נפתלי את עצמו כדי להציל את אחיו)

לאלו מן הפס' הקודמים מתקשר סיפור זה?

כדאי להשמיע את השיר "היה לי חבר, היה לי אח" ולבקש מהתלמידים לחשוב מהי חברות אמת לגבי הכותב

מילים: יורם טהרלב

לחן: יאיר רוזנבלום

מה מצופה מן החבר בשיר ?

(שיהיה כמו אח, שיושיט יד בעת צרה, שיהיה שם כאשר אצטרך אותו וכו')

כיום רווח השימוש בכינוי "אחי" לגבי חברים מה משמעותו? מתי זה מתקיים?

בזוגות: לתת זה לזה דוגמאות לחברות כזו שבה החברים מרגישים כמו אחים, או להפך שציפו מחבר להיות כמו אח והתבדו. (אפשר לשתף את המליאה לפי הזמן שיש)

ועתה נפנה ללימוד המקורות:

מה ההבדל בין רע, חבר לבין אח עפ"י הפסוק הבא?

משלי פרק יז (מקור חובה)

(יז) בְּכָל עֵת אֹהֵב הָרֹעַ וְאָח לְצָרָה יוֹלֵד:

לאחר שהתלמידים עונים מביאים את שני הפירושים:

רש"י משלי פרק יז פסוק יז (מקור חובה)

(יז) בכל עת אוהב הרע - לעולם הוי אוהב רעים לקנות אוהבים:

ואח לצרה יולד - לעת הצרה יולד לך הרע כאח לעזור לך ולהשתתף בצרתך:

מצודת דוד משלי פרק יז פסוק יז (מקור חובה)

(יז) אוהב הרע - ר"ל אהבת הרעים היא בכל עת בין ביום טובה בין בעת צרה אבל אהבת האח אינה תמידה כ"כ ורק בבוא צרה על אחיו אז ישוב להשתדל בו כי עצמו ובשרו הוא וא"כ הרי הוא כאלו האח נולד לתועלת וצרה:

מה ההבדל בין שני הפירושים לביטוי "ואח לצרה יולד"? עם איזה פירוש אתה יותר מזדהה?

נחזור לתרשים שמילאנו בתחילת לימודנו – באלו משמעויות האמורות שם פגשנו עד עתה?

(אח ממש ואח כחבר)

(לא פגשנו במשמעויות של אח כקרוב משפחה ואח כאחד מעמ"י)

לסיום כל אחד יצייר על דף בצבעי פנדה דימוי לחברות או ליחס בין אחים וישתף את המליאה בבחירתו.

